

תובנות בדרך אפשר
בספר התניא

פרק ב

תשורה משמחת הנישואין של
שניאור זלמן וקיילא רבקה ניאזוב
כ"א מנחם אב ה'תשע"ט

תובנות בדרך אפשר בספר התניא

פרק נ

מאת הרב רפאל שוואב, צפת

תשורה משמחת הנישואין של
שניאור זלמן וקיילא רבקה ניאזוב
כ"א מנחם אב ה'תשע"ט

פתח דבר

בשבת והודיה לה' יתברך, בגיל וברעדה, הננו מדפיסים ביאור בדרך אפשר בפרק נ' של ספר התניא.

ספר התניא הינו ה-'תורה שבכתב' של חסידות חב"ד (כדברי אדמו"ר הרי"ץ מובא בלקו"ש ח"כ שיחה ב על י"ט כסלו אות ה' ואילך), לומר שכמו שתורה שבכתב - המקרא - ממשיכה את הקב"ה עד לעולם העשייה (כמבואר בהגהה האחרונה בתניא פרק מ' ובאגרת הקודש סימן כ"ו) כך נמשך גילוי אלקי של פנימיות התורה עד לעולם העשייה בספר התניא.

וכמו ש-'תורת משה' נקראת 'שירה' - "כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם" (נצבים לא, יט) - כך ספר התניא נכתב כ-'שירה' שמטרתה לעורר את הלבבות להתרגש על ה' כל חד וחד לפום שיעורא דיליה כפי השגת שכלו וחכמתו.

וכמו שתביות ה-'שירה' מהוות אורות שמתחברות זו לזו על בסיס רגשי ושכלי שפועלים זה על זה ומושפעים זה מזה - שעולם הרגש ועולם השכל מתערבים זה עם זה ב-'שירה' להיות יצירה אומנותית מאלפת ומרוממת, וכל שמתעמקים בה יותר כך מגלים בה יותר את עומק כוונתה והפלאות רוממותה ותפארתה, כך ספר התניא, אותיותיו ותיבותיו, משפטיו וסדר פרקיו הינם אבני פלא עבור כל כוחות נפש האדם, הם קוראים לו להכנס בשעריו ואז הם מחבקים אותו, את השכל ואת הרגש, את המחשבה ואת הדבור ואת המעשה, להיות עולים ויורדים בו, לבנות ולהבנות ממנו עד ש-"הנה ה' נצב עליו".

תובנות בדרך אפשר בספר התניא

פרק נ

והנה כל בחינות ומדרגות אהבה הנזכרות לעיל -

א. ישנו פירוש המבאר שאין הכוונה לכל סוגי האהבה המבוארות בספר התניא, רק לסוגים של הפרקים האחרונים. אך לקמן מבואר שבאהבה היחודית של פרק זה - האהבה כרשפי אש/עצמית - ישנם ג' בחינות שהינם השורש של שאר האהבות המבוארות לפני כן, לכן אפשר לבאר שהכוונה כאן גם לשאר סוגי האהבות שבספר התניא, שגם הם הינם בכלל אהבה כרשפי אש, אך לא אהבות עצמיות אלא אהבות שדומות לכסף ולא אהבות שמעלתן כמעלת הזהב על הכסף.

ב. ובטעם הדבר שכל האהבות נכללות בגדר של אהבה כרשפי אש (חוץ מהאהבה שבבחינת חכמה - דהיינו אהבה רבה ואהבה בתענוגים - שהיא כמים (פרק ט')), יש לומר שכיון שיסוד האהבה הוא לאהוב מיישהו אחר, ולא את עצמו, שאהבה ראויה היא האהבה שאינה תלויה בדבר, לכן בכל אהבה (שאינה תלויה בדבר) יש בחינה של ביטול גדר (ישות) האוהב, וזה בא לידי ביטוי ב-רשפי אש של האהבה.

(תזכורת): מדובר על סוגים שונים של אהבת ה' בספר התניא כדלקמן:

חיבור זה מיועד למי שחפץ להעמיק בהבנת דברי אדמו"ר הזקן אחרי שכבר למד את ספר התניא על דרך הפשט בעזרת אחד החיבורים העוסקים בכך, כמו 'שיעורים בספר התניא' או ספרים נוספים שיצאו לאור, כל אחד לפי סגנונו. לכן הביאורים באים בקצרה (לפי ערך) בלי הקדמות מה תוכן הפרק או הנושא המדובר על דרך הפשט.

כמו כן ברור שחיבור זה אינו בא במקום שינון פרקי ספר התניא והעיון החוזר בו, להתבונן פעם אחר פעם בפרק שלם או בנושא שמפוזר בכמה מקומות ואף בקטע קטן שנמשכים אליו. הביאורים שבו נועדים לתת כיוון לחשיבה המתעמקת ואתגר עיוני לצולל בעמקי הספר.

לגבי הפרק הנוכחי - פרק נ' - מן הראוי ללמוד את הפירוש לפי הסדר, כדי לעמוד היטב על המבנה של הפרק והחידוש שבו.

חוברת זו יוצאת לאור כתשורה לרגל נישואיהן של צאצאינו שניאור זלמן אליהו מני וקיילא רבקה שיחיו ניאזוב ונערכה על ידי אביה של הכלה.

ויהי רצון ששמחתם ושמחתינו, ובנין בית מקדשם הפרטי, יזרוז את הגאולה האמתית והשלימה ובנין בית המקדש השלישי, ונאמר לפניו שיר חדש על גאולתינו ועל פדותינו.

כ"א מנחם אב ה'תשע"ט

הרב רפאל שוואב

הרב יצחק ניאזוב

- א. אהבה כרשפי אש: בפרק ג' (כרשפי אש. בחשיקה וחפיצה ותשוקה ונפש שוקקה. כלות הנפש, נכספה, צמאה).
- ב. ובפרק ז' (להיות זדונות נעשו לו כזכויות [ומזכיר גם אהבה רבה - למרות שאהבה רבה באה במתנה (פרק מ"ג וחינוך קטן) כי מדובר על תשובה וזו מתנה מלמעלה להפוך זדונות לזכויות]. אהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה וצמאה נפשו לה' כארץ עיפה).
- ג. ובפרק ט' (כאש בוערת, נכספה וגם כלתה נפשו בחשיקה וחפיצה לדבקה בו. לצורך אתכפיא ואתהפכא).
- ד. אהבה רבה בתענוגים: בפרק י' (ההבדל בין צדיק גמור לאינו גמור).
- ה. בפרק י"ג (אהבה עזה לה' כרשפי אש, לצורך אתכפיא. וחפיצה וחשיקה ותשוקה ונפש שוקקה לה' באהבה רבה בשעת ק"ש [כפי שמבואר שבמלחמה בין הנפשות לשליטה על הגוף (פרק ט') יש הבדל בין הדיבור לבין המעשה, שהשליטה של הנפש האלקית על הנפש הבהמית קלה יותר על הדיבור מאשר על המעשה, ולכן אפשר להיות אהבה רבה ברמה של הדיבור (תורה ותפלה) אצל בינוני, ונקרא בינוני כי אינו צדיק ברמה של אתהפכא של המעשה]).
- ו. בפרק י"ד (אהבה בתענוגים).
- ז. אהבה מסותרת: בפרק ט"ז.
- ח. ובפרק ט"ז (למי שאין לו אהבה כרשפי אש וחפיץ בחפיצה וחשיקה ותשוקה מורגשת).
- ט. בפרק י"ז (אהבה בשביל "לעשותו" מהרשימו של עבודת התפלה וההתבוננות במוחו ותעלומות לבו אצל הבינוני).
- י. בפרק י"ח וי"ט (אהבה מסותרת בטבע הנשמה שחפצה וחשיקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק בשרשה ומקורה בה'. ובהמשך מאריך בקיום המצות מגילוי האהבה המסותרת בדרך של מסירת נפש והתבוננות באחדות ה' מצד החפצא (מציאות העולם) והגברא (בעשיית המצוות) (עד פרק כ"ה)).
- יא. בפרק מ' (תכלית האהבה העבודה מאהבה. אהבה בתענוגים. מרוה צמאנו בכמי התורה).
- יב. בפרק מ"א (אחרי ההנחיה בענין היראה תתאה, מבאר כמה אופנים של גילוי האהבה הטבעית (ע' 114): הזכרון של האהבה המסותרת, הכוונה של האדם

- לשם ייחוד קוב"ה והמשכת אור א"ס למטה שהיא קצת אמת מחמת האהבה המסותרת, יחוד נפשו. דחילו ורחימו שכליים).
- יג. בפרק מ"ג (אהבה רבה ואהבת עולם על ידי התבוננות. מי לי בשמים, כרשפי אש ושלחבת עזה ולהב גם למי שאין אהבה שבנפשו מלובשת בתענוג גשמי או רחני).
- יד. בפרק מ"ד (נפשי אויתך. אבינו. תבונה ודעת להגדיל מדורת אש האהבה ברשפי אש... למען דעת את כבוד ה' ויקר תפארת גדולתו).
- טו. בפרק מ"ה (רחמנות המאפשרת לבוא לאהבה רבה).
- טז. מפרק מ"ו (אהבה כמים הפנים לפני מצד הסובב) עד פרק מ"ט (ושם: שאהבה הדוחקת את הבשר נקראת גם אהבת עולם כיון שה' יורד להתלבש בגבול [מבאר בזה שלמרות שבכללות ההבדל בין אהבה רבה לאהבת עולם נובע מההבדל שבין סובב לממלא, כיון שמבאר בפרקים אלו שסובב וממלא אינם חלוקים מצד הקב"ה רק מצד ראיית האדם, לכן מה שנקראת אהבת עולם מצד הקב"ה זהו מצד ההתלבשות בגבול]).

הן מסטרא דימינא ובחינת כהן איש חסד ונקרא כסף הקדשים מלשון נכסוף נכספת לבית אביך -

- א. מסטרא דימינא - צד הימין. הגדרה זו מעמידה את האהבות הנזכרות לעיל בקו הימין, ולפי זה האהבות מוגדרות כשונות מקו השמאל, דהיינו מהיראה, יראה עילאה ויראה תתאה (המוגדרות בפרק מ"ג).
- ב. ובחינת כהן איש חסד - הגדרה זו מעוררת ציור שונה, שאין האהבה בצד ימין אלא תנועה של המשכה מלמעלה למטה, שזו תכונת הכהנים לעומת הלויים, כפי שמבואר בהמשך הפרק.
- ג. ונקרא כסף הקדשים מלשון נכסוף נכספת לבית אביך - נכסוף נכספתה מראה על תנועה מלמטה למעלה ולכאורה מקביל רק לכהן איש החסד ולא ל-סטרא דימינא. עוד יש לעיין מהו לשון הקדשים בלשון רבים שמשמע שכולל כמה בחינות קדשים, ובכל זאת מסיים לבית אביך, רק אבא, בחינת חכמה. עוד יש להבין איך העליה מלמטה למעלה, שנקראת כסף, נכסוף נכספתה, גם היא בבחינת כהן איש החסד שהיא המשכה מלמעלה למטה.

ד. לכן מן ההכרח לבאר שכל תנועה שנובעת מבחינת החכמה שבכללותה היא המשכה מלמעלה למטה ונקראת מים, כנ"ל (פרק ג'), גם כשהיא תנועה העולה מלמטה למעלה, נכסוף נכספתה, הרי היא בכלל בית אביך, חכמה, ולכן גם האהבה כרשפי אש שמבחינת בינה והתבוננות בגדולת ה', כשהחכמה מעוררת אותה, הינה בכלל הכהן איש החסד (בדומה לאהרון הכהן המדליק את המנורה, "בהעלותך את הנרות", שמעלה נשמות ישראל מלמטה למעלה), וזהו כסף הקדשים, חכמה ובינה.

ה. וברור שהדברים אמורים כלפי האהבה המסותרת כיון ששורש הנשמה מבחינת חכמה כמבואר בפרק ב', ולכן כמו שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולידבק בשרשו למעלה... ואף שעל ידי זה יכבה ולא יאיר כלום למטה וגם למעלה, כך נשמת האדם... חפצה וחשקה בטבעה ליפרד ולצאת מהגוף ולידבק בשרשה ומקורה בה' חיי החיים ברוך הוא (פרק י"ט). ובביאור שם שבחינת החכמה של הנשמה היא המעוררת את עליית האש. וגם האהבה הטבעית שבפרק מ"ד הכלולה מאהבה רבה ואהבת עולם, והיא האהבה של 'חיינו' והאהבה של 'אבינו', גם הם ירושה ובכלל המשכת הנשמה שמן החכמה לכל אחד ואחד מישראל. וגם האהבה של כמים הפנים לפנים, שרשה מהארת הפנים של מעלה, הרי שכולם נובעות מהמשכה וחסד עליון.

ו. הרי שהאהבה כרשפי אש שהאדם מעורר בעצמו בהתבוננותו בגדולת ה', אם ההתבוננות מבוססת על מה שהקב"ה ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין (פרק ג'), שהינם בכלל מה ש-"עולם חסד יבנה", הרי גם ההתבוננות זו בכלל החסד וסטרא דימינא [שנקראו המשכה מלמעלה אבל נכלל בו העלאה מלמטה, כנ"ל, ולכן הוא צד ימין (וגם באהבה המבוארת כאן ש-עולה על כולנה כמעלת הזהב על הכסף, והיא מסטרא דשמאלא דקדושה, יש בה רצוא ושב, העלאה והמשכה, וכיון שההמשכה 'טפלה' להעלאה לכן גם ההמשכה נקראת על שמה)]. ויתירה מכך, בפרק מ"ג מבואר שבחינת האהבת עולם כרשפי אש ניזונת ממה שמדת האהבה שבנפשו מלובשת בתענוג גשמי, הרי סיוע בדרך השלילה של החסד דלעומת זה כדי לעורר גם את האהבה כרשפי אש.

אך יש עוד בחינת אהבה העולה על כולנה כמעלת הזהב על הכסף והיא אהבה כרשפי אש מבחינת גבורות עליונות דבינה עילאה -

- א. למרות שכבר לפני כן בתניא, בכמה פרקים, מדובר על אהבה כרשפי אש, כמו שמפורט לעיל, בכל זאת האהבה כרשפי אש כאן שונה, וזו כוונת אדמו"ר הזקן שכותב שכאן היא אהבה כרשפי אש מבחינת גבורות עליונות דבינה עילאה.
- ב. הביאור בזה: בכללות, האהבה כרשפי אש המתוארת לפני כן הינה התעוררות שבחלל הימני של הלב על מנת לפעול על החלל השמאלי, כמבואר בפרק ט': תלת מוחין שבראש יהיו ממולאים מחב"ד שבנפש האלקית... להתבונן בגדולתו... ולהוליד מהן... ואהבת ה' כאש בוערה בלבנו... מעומקא דלבא שבחלל הימני... עד שמתפשט גם לחלל השמאלי לאכפיא לסטרא אחרא... ולהפכה. וכן מבואר בפרק י' (לגבי ההבדל בין צדיק גמור לאינו גמור) שהאהבה מביאה מיאוס ברע שבחלל השמאלי, ובפרק י"ג שהבינוני מוליד אהבה כרשפי אש בחלל הימני לצורך אתכפיא. וכן הוא בפרק מ"ג שחוזר שוב על הגדרת האהבה כרשפי אש שמביאה ש-לא לחפון כלל שום דבר בעולם בלתי לה' לבדו.
- ג. אלא שבפרק מ"ג מוסיף עוד גדר שהוא בכלל האהבה כרשפי אש: ש-תפשט מדת האהבה שבנפש מלבושיה דהיינו שלא תתלבש בשום דבר הנאה ותענוג גשמי או רוחני לאהבה אותו. ע"כ. שהאהבה לא תתלבש אפילו בתענוג רוחני. וגם מוסיף אחר כך: וגם מי שאין מדת אהבה שבנפשו מלובשת כלל בשום תענוג גשמי או רוחני יכול להלחיב נפשו כרשפי אש ושלחבת עזה ולהב העולה השמימה על ידי התבוננות הנ"ל כמה שיתבאר לקמן (הכוונה בפרק נ').
- ד. ויש לבאר שההתבוננות המעוררת את האהבה כרשפי אש כוללת שלושה פרטים: א. התבוננות בממלא כל עלמין, ב. התבוננות בסובב כל עלמין, ג. והתבוננות בכלא קמיה כלא חשיב (כמבואר בפרק מ"ג ובפרק ג'). ובהתאם לכך ישנם ג' בחינות של רשפי אש: א. שלא לחפון בשום דבר גשמי, כנגד ההתבוננות בממלא כל עלמין. ב. שלא לחפון בשום דבר רוחני, כנגד ההתבוננות בסובב כל עלמין. אלא ששתי האהבות האלו ניזונות מהתלבשות כח האהבה שבנפש בתענוג שבעולם (או לפחות באפשרות של התלבשות כזו). ג. אבל מי שאין מדת האהבה שבנפשו מלובשת כלל

בשום תענוג גשמי או רוחני, עבורו ההתבוננות הינה ב-כולא קמיה כלא השיב (כדלקמן).

ה. הרי שיש הבדל בין האהבה כרשפי אש שתלויה בעיקר בחומר הבערה של התלכשות הנפש באהבות גשמיות ורוחניות, לבין האהבה כרשפי אש מבחינת גבורות עליונות דבינה עילאה. [ובזה ניתן להבין את הדיוק בפרק מ"ג מה שאין אדמו"ר הזקן מזכיר רשפי אש לגבי התפשטות מדת האהבה שבנפש מלבושיה, רק בהמשך אומר ש-גם מי שאין מדת אהבה שבנפשו מלובשת כלל בשום תענוג גשמי או רוחני יכול להלהיב נפשו כרשפי אש, והוא מפנה לפרק נ', שבוזה הוא רומז שעיקר האהבה כרשפי אש שבאה מהנשמה עצמה היא בהתבוננות דכולא קמיה כלא חשיב (המוזכרת בפירושו בפרק נ'), כי גם האהבה כרשפי אש מההתבוננות בסובב כל עלמין - שנרמזת בתבת גם (מי שאין מדת האהבה שבנפשו מלובשת) - אינה אהבה כרשפי אש עצמית, אלא מורכבת מהתפשטות מתענוג (רוחני) שהוא חומר הדליקה של האהבה].

ו. וזו המעלה המיוחדת של האהבה כרשפי אש של פרק נ' גם על האהבות של 'חיינו' ו-'אבינו' שבפרק מ"ד ועל האהבה של כמים הפנים לפנים של פרקים מ"ו-מ"ט, כיון שאותן אהבות קשורות לממלא כל עלמין ('חיינו' ו-'אבינו') או לסובב כל עלמין (כמים הפנים לפנים), לכן כולן הינם בבחינת כסף ולא בבחינת זהב.

ז. [ויובן יותר על פי המבואר לעיל שעד פרק מ"ד מדבר על בחינת הדעת (ראה פרק מ"ב) שמחברת שכל למדות, ובפרק מ"ד מדבר על הדעת שמחברת בינה וחכמה, ובפרקים מ"ו-מ"ט מדבר על בחינת הדעת שמחברת את השכל אל למעלה מן השכל (סובב), ועכשיו בפרק נ' מדבר על הקשר של הנשמה עצמה שהיא חלק אלוקה ממעל ממש, בבחינת סובב כל עלמין, אל עצמותו יתברך, בחינת כולא קמיה כלא חשיב. ובזה מתווספת הבנה כמה שכתוב בפרק ג' בביאור גדר הבינה של הנפש: השכל שבנפש המשכלת שהוא משכיל כל דבר נקרא בשם חכמה כ"ח מ"ה וכשמוציא כחו אל הפועל שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו ולעמקו מתוך דבר חכמה המושכל בשכלו נקרא בינה... כי השכל שבנפש המשכלת כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה' איך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב... יתלהב לבו באהבה עזה כרשפי אש... ע"כ. שאכן ישנם ג' בחינות

התבוננות שמעוררות ג' בחינות אהבה כרשפי אש, כנ"ל. ובפרק ג' רומז בזה גם לסדר מבנה ספר התניא].

ח. וזהו שלגבי האהבה המיוחדת של פרק נ' כותב אדמו"ר הזקן שהיא מבחינת גבורות עליונות דבינה עילאה, דהיינו הבינה של הנשמה כמו שהיא מצד עצמה, ומצד בינה זו, מעצם מהותה גם ללא התלכשות בדבר אחר, ניתן לעורר אהבה, ואהבה זו מעלתה כמעלת הזהב על הכסף.

דהיינו שעל ידי התבוננות בגדולת אין סוף ברוך הוא דכולא קמיה כלא ממש חשיב תתלהב ותתלהב הנפש -

א. יש לעיין איך דבר חכמה זה מושכל בשכלו ומה תוכן ההתבוננות בו, שהרי כולא קמיה כלא ממש חשיב ולית מחשבא תפיסא ביה כלל.

ב. ומן ההכרח לומר שההתבוננות אינה על דבר חכמה שמחוץ לנפש או לכח ההתבוננות שלה, אלא על הנפש עצמה, שמצד הבינה שלה, הנפש מתבוננת במהות עצמה שהיא חלק אלוקה ממעל ממש ומאן דנפח מתוכיה נפח, ולכן, כיון שלה יש תכונה שהיא מסוגלת לעורר אהבה כרשפי אש בלב האדם, מובן שגם בה עצמה קיימת תכונה זו.

ג. הרי שהאהבה שמדובר עליה בפרק זה אינה אהבה שהנפש מעוררת במקום אחר, בלב האדם, אלא אהבה מינייה וביה של פועלת השכל העצמי של הנפש על הרגש העצמי של הנפש (ראה מזה גם בפרק ג': יראה במוחו ופחד בליבו), שאמנם בחינות אלו מתלכשות בגוף ובאמצעותן הנפש פועלת על הגוף, אבל כאן מדובר על כוחות הנפש כמו שהם בנפש עצמה.

ד. [יש לבאר שמה שהנפש מעוררת את הלב הוא בדומה לבחינת אותיות הכתיבה, והרגש שקיים בנפש עצמה, דהיינו היכולת והכח שבה לעורר את הלב, הוא בדומה לבחינת אותיות החקיקה.

ה. ובסגנון שונה קצת: כח הרצון והבחירה הוא כח מקיף וסובב, כי רצון הוא חיצוניות הכתר. וברצון ב' בחינות: א. רצון שיש לו מבוקש: מה שהוא רוצה. ב. עצם הכח הפנימי של יכולת הבחירה ללא קשר לדבר הנבחר. הבחינה הראשונה היא האהבה כרשפי אש, שאיפה ורצון, שיש לה מבוקש. והבחינה השניה היא האהבה כרשפי אש העצמית שאינה תלויה כלל כמבוקש אלא היא כח עצמי ופנימי שבנפש. ובאמת רצון ונפש אינם

מושגים נפרדים, כי הנפש שורשה בעולם האצילות, טיהרא עילאה, נשמה שנתת בי טהורה, חכמה של עולם האצילות כמבואר בפרק ב', וזהו בחינת סובב כל עלמין כמבואר בסוף פרק מ"ח שמה שהוא המדע והוא היודע והוא הידוע (שזהו הענין של עולם האצילות כמבואר שם בהגהה ובהגהה פרק ב') הרי ידיעה זו... אינה נקראת... אלא מקפת וסובב. ומקיף וסובב הוא בחינת רצון ובחירה. הרי שעצם מהות כח הבחירה והרצון שייך לנפש כמו שהיא לעצמה לפני שמתפשטת לפעול פעולה מחוצה לה].

ומאחר שמצד הפעולה של הנפש על הרגש שבלב ניתן לגלות את מהות הבינה של הנפש לפעול בעצמה אהבה כרשפי אש, מובן גם כן שישנה עוד בחינה שלמעלה מהבינה העצמית של הנפש ששייכת לחכמה העצמית של הנפש (ראה סוף פרק ט' שלגבי האהבה הגלויה כותב: 'עלה כו' למדרגת אהבה רבה וחבה יתרה ממדרגת אהבה עזה כרשפי אש כו' והוא בחינת מים. ע"כ. ובהערה של הרבי בספר שיעורים בספר התניא מבאר, על פי דברי הצמח צדק באור התורה פרשת אחרי (ע' צה-צו): יש בחינת כסף שלמעלה מהזהב... כסף מזוקק שבעתיים) [וזה השוב שבסוף פרק זה, שמביא לגילוי כפי תוכן הפרקים נ"א-ג, כדלקמן].

תתלהט ותתלהב הנפש ליקר תפארת גדולתו ולאסתכלא ביקרא דמלכא -

ישנם ג' בחינות:

א. תתלהט ותתלהב הנפש - קשור לאהבה כרשפי אש שבבחינת הבינה והדעת שמעוררים את המדות (בחינת ממלא כל עלמין), בחלל הימני של הלב, לצורך אתכפיא או אתהפכא, או גם כתוצאה מחזרה בתשובה. אהבה כרשפי אש זו מוזכרת כמה פעמים בתניא וסיכום בחינה זו שהבינה משפיעה מחוצה לה מוזכר בסוף פרק מ"ג [ומזכיר שם גם כן את האהבה העצמית של הנשמה גם ללא השפעה החוצה, כדלקמן].

ב. ליקר תפארת גדולתו - לשון זה מוזכר כבר בסוף פרק מ"ד שעוסק באהבות של 'חיינו ו-'אבינו', שהינן אהבות שמצד הדעת המחברת את החכמה ואת הבינה (כמבואר שם ולעיל. וזה בחינת ממלא כל עלמין (ששורשו בבינה) שמתחברת לבחינת סובב כל עלמין). אלא שהאהבה של 'חיינו' היא שזה לכל נפש מישראל וירושה לנו מאבותינו וכן האהבה של 'אבינו' היא מסותרת גם כן בכל נפש מישראל בירושה מאבותינו, שלכן, בסוף פרק מ"ד, מזכיר

בחינת האהבה המקבילה שמצד ההתבוננות, שמחמת היותה קשורה לדעת המחברת את החכמה ואת הבינה ניכר בה מעלותיו של הקו האמצעי (שלא כמו הדעת המחברת בינה ומידות כיון שזה למעלה וזה למטה), ולכן ענינה לדעת את כבוד ה' ויקר תפארת גדולתו, תפארת - קו האמצעי.

ג. ולאסתכלא ביקרא דמלכא - כנגד הדעת המחברת את השכל אל למעלה מן השכל, שזו האהבה העצמית של הנפש (חיבור בחינת סובב כל עלמין בבחינת כולא קמיה כלא חשיב). ופעולתה מחוצה לה היא לעורר את האהבה של כמים הפנים לפנים (פרקים מ"ו-מ"ט) כדי להעלות את הנפש לשורשה ומקורה (שהנפש המלוכשת בגוף (ממלא כל עלמין) תתעלה לשורשה (בחינת סובב כל עלמין) [אבל בב' הבחינות הראשונות הנפש נשארת במקומה להתלהב או אף להתקשר לשורשה, אך אינה עולה שם]. ובאהבה זו שתי בחינות: א. דרך ישר לפני איש שזה לכל נפש (ריש פרק מ"ו), ב. ו-כאשר יתבונן המשכיל (ריש פרק מ"ח). ומכל מקום כיון שמצד אהבה זו נכללת הנפש בשרשה ומקורה (כנ"ל בביאור הקודם אות ו' (ושרשה הוא בבחינת סובב כל עלמין)) לכן כשהנפש שם, אזי ההתבוננות הינה מבחינת גבורות עליונות דבינה עילאה, כלומר שכח הבינה שענינו להבין דבר מתוך דבר, השגת השלילה, אינה שלילת הממלא להתעלות לסובב, אלא שלילת השלילה, שלילת הסובב להתעלות לבחינת כולא קמיה כלא חשיב, והיא ה-התבוננות בגדולת אין סוף ברוך הוא דכולא קמיה כלא חשיב. וזהו גם ענין הדעת העצמית שם, לחבר את החכמה והבינה שבעצם הנפש (כמו שהיא בעולם האצילות, סובב כל עלמין) ששם הוא היודע והוא הידוע והוא מדע, וכולם מיוחדים באור אין סוף [בחינת חיבור השכל אל למעלה מן השכל], ולכן משם באים לאסתכלא ביקרא דמלכא, שהסתכלות זו היא ראית החכמה במה שאור אין סוף ברוך הוא מתייחד בה (כמבואר בהגהה פרק ל"ה).

תתלהט ותתלהב הנפש ליקר תפארת גדולתו ולאסתכלא ביקרא דמלכא כרשפי שלהבת עזה העולה למעלה וליפרד מהפתילה והעצים שנאחזת בהן והיינו על ידי תגבורת יסוד האש אלקי שבנפש האלקית -

כמו שכתוב וגם כלתה נפשי -

- א. בפסוק כתוב "נכספה וגם כלתה נפשי", שמתחיל ב-"נכספה", אהבה בבחינת כסף, ומוסיף "וגם כלתה נפשי", שיש בו גם, ואחר כך, אהבה של כליון הנפש שאינה אהבה של כסף אלא אהבה שבבחינת זהב. ולפי זה מובן שעיקר האהבה העולה על כולנה כמעלת הזהב על הכסף היא הבחינה השלישית של האהבה כרשפי אש: (לא צמאון וחולת אהבה בלבד, אלא) כלות הנפש ממש.
- ב. וכן מובן שבפרק מ"ג, ששם אדמו"ר הזקן כבר מדבר על האהבה שבפרק זה (ומצטטו), כנ"ל, הוא אינו מזכיר כלל מעלת הזהב על הכסף, כי שם מדובר בעיקר על הבחינה הראשונה של אהבה זו (כנ"ל), שאינה שייכת כל כך לזהב. רק בסוף פרק מ"ד שמדבר על הבחינה השנייה של אהבה זו (כנ"ל) אדמו"ר הזקן מזכיר מעלת הזהב על הכסף. ויש לבאר שלמרות שהבחינה השנייה אינה עדיין הבחינה העיקרית של האהבה כרשפי אש שהיא כלות הנפש ממש, "כלתה" נפשי מלשון התכללות, בכל זאת כיון שניתן לבאר את הפסוק ש-"כלתה נפשי" הוא מלשון כליון (ולא התכללות), לכן גם הבחינה השנייה של האהבה כרשפי אש (בחינת חולת אהבה) היא למעלה מהאהבה של "נכספה", כמעלת הזהב על הכסף.
- ג. ויש להעיר שבפרק ג', כשאדמו"ר הזקן מתאר את שלבי ההתלהבות של הנפש שמחמת ההתבוננות בממלא כל עלמין, סובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב, הוא מתחיל בכלות הנפש, ומצטט את הפסוק "נכספה וגם כלתה נפשי", ורק אחר כך הוא מביא שני פסוקים של צמאון: "צמאה נפשי לאלקים וגו'", "צמאה לך נפשי וגו'". ויש לומר ששם הכוונה לבאר את הסדר מלמעלה למטה כדי לרמוז שנתנית הכח לצמאון הוא הכח העצמי של כלות הנפש שבנפש עצמה, ולכן אדמו"ר הזקן מקדים את ענין כלות הנפש. אך גילוי כח זה אינו אלא אחרי כמה עניני עבודה ובסוף העבודה, כמו שמבואר בפרק נ', ולכן הוא מביא שני פסוקים של צמאון ומעתיק מהפסוק גם את התיבה "נכספה".

והנה מכאן יצא שורש הלויים למטה [ולעתידי שהעולם יתעלה יהיו הם הכהנים וכמו שאמר האר"י ז"ל על פסוק והכהנים הלויים שהלויים של עכשיו יהיו כהנים לעתיד] -

הסיום: והיינו על ידי תגבורת יסוד האש אלקי שבנפש האלקית הוא עיקר הביאור של אדמו"ר הזקן כאן, כי בזה הוא מדגיש שמדובר על אהבה עצמית ותהליך פנימי שמתרחש בתוך הנפש עצמה, שאמנם התהליך הפנימי דומה לתהליך שמעוררת הנפש מחוצה לה, כפי שמבואר ענין הנר של הנשמה שרוצה להפרד מהפתילה בפרק י"ח ובפרק ל"ה, וענין שריפת העצים הגסים יותר מבואר בפרק כ"ט [הרבי מבאר בספר שיעורים בספר התניא (על פי לקוטי תורה ריש פרשת אחרי (כו, א-ב)) שבגוף עצמו זהו החילוק בין מעשה ודיבור לבין מחשבה], אך מפעולת הנפש מחוצה לה ניתן ללמוד מה הכוחות העצמיים של הנפש, שזהו מה שאדמו"ר הזקן כותב: והיינו על ידי תגבורת יסוד האש אלקי שבנפש האלקית - שהפעולה בחוץ (ליפרד כו') מתאפשרת בעזרת הכוח הפנימי העצמי של הנפש עצמה, ובפרק זה מדובר על האהבה כרשפי אש הפנימית והעצמית.

ומזה באה לידי צמאון כמו שכתוב צמאה לך נפשי - כנגד הבחינה הראשונה של תתלהט ותתלהב הנפש.

ואחר כך לבחינת חולת אהבה - כנגד הבחינה השנייה של (תתלהט הנפש) ליקר תפארת גדולתו. וזו בחינת מ"ט שערי בינה (שמדובר כאן על הבינה עצמה) כשחסר עדיין שער הנו"ן, חולה בגימטריא מ"ט.

ואחר כך באה לידי כלות הנפש ממש - כנגד הבחינה השלישית לאסתכלא ביקרא דמלכא -

- א. ויש לבאר שאין הפירוש כלות הנפש [והפסוק "כלתה נפשי" שמביא לראיה] מלשון כליון, אלא מלשון התכללות, שהנפש נכללת במקורה, כי הראיה, לאסתכלא, חודרת עמוק בתוך הנפש לקשר ולהכליל אותה במה שהיא רואה: ביקרא דמלכא.
- ב. [ומדובר כאן בשער הנו"ן - בפרק נ' של ספר התניא - שבו ב' בחינות, רצוא - אהבה כרשפי אש שבחלק הראשון של הפרק, ושוב - בחלק השני של הפרק, כנגד ב' הבחינות שבשער הנו"ן, חיצוניות ופנימיות (מבואר בכמה מקומות וביניהם שיחה של פרשת אחרי תשמ"ט אות ב')].

- א. שהעולם יתעלה - מבואר בפרק ל"ו שתכלית בריאת עולם הזה הוא שנתאוו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים... ונודע שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלמות בריאת עולם הזה שלכך נברא מתחילתו, ע"כ. ובסוף פרק נ' מפרט יותר וכותב: להיות דירה בתחתונים לאחדותו יתברך בבחינת גילוי, ע"כ.
- ב. הרי מבואר שגילוי אחדותו יתברך הוא תכלית בריאת העולם לעתיד לבא. והטעם שנקרא זה עלייה לעולמות, כיון שהגילוי הוא בהיכל קדש הקדשים של כל עולם ועולם שהוא בחינת מוח של אותו עולם, ובמיוחד בעולם הבריאה שהוא המוח של ג' עולמות ב"ע, כמבואר בפרקים נ"א-נ"ג, ולכן הגילוי יהיה בעיקר בעולם הבריאה, וכמו שמבואר בפרק נ"ג: עלמא דאתכסיא (ה) מקנן בעולם הבריאה, ע"כ. הרי שלמרות שכל העולמות מתייחדים עם אור אין סוף על ידי קיום המצוות, כנ"ל פרק ל"ו-ל"ז, בכל זאת כדי שיהיה בהם גילוי הם צריכים להתעלות לעולם הבריאה ומשם גם העולמות יצירה ועשיה מקבלים הארה (כפי שמוכן שם בסוף פרק ל"ו).
- ג. יהיו הם הכהנים - מובן מכך שגם לעתיד לבוא תהיה עבודה ויש להבין מה מהותה. ולפי המבואר בסוף פרק נ"ג מובן שזקוקים לעבודה של קיום המצוות בעולם העשיה כדי לתחזק את גילוי אור אין סוף על הנפש האלקית, ויש לומר שכך הוא גם בכללות העולמות לעתיד לבוא.
- ד. שהלויים של עכשיו יהיו כהנים לעתיד - מה שמדייק ומוסיף שהלויים של עכשיו יהיו כהנים לעתיד, מבאר הרבי שבזה מיישב קושיא שהרי התורה אמרה "לנו ולבנינו עד עולם", שלא יהיה בה שינוי (רמב"ם הלכות יסודי התורה ריש פרק ט'). לכן מבאר שאלה שעכשיו לויים (ולא הלויים של הזמן ההוא), יהיו כהנים לעתיד, שנשמתם יוולדו עוד הפעם אך מאב כהן. והחידוש בזה שעכשיו מי שנשמתו בבחינת גבורה, נולד לוי, כדי שכך תהיה עבודתו בבית המקדש, ומי שנשמתו בבחינת כהן איש החסד, נולד כהן, כדי שכך תהיה עבודתו בבית המקדש. אבל לעתיד לבא יוולדו הכהנים עם נשמה שבבחינת לוי (על פי דברי הרבי בספר שיעורים בספר התניא ואגרות קודש חלק כ"ג ע' עדר).
- ה. מהביאור של הרבי שמדובר כאן על נשמת הלויים מובן עוד יותר שכוונת פרק זה אינו לבאר אהבת הנפש כמו שמתלבשת בגוף כדי לעורר בו אהבה אלא שהכוונה לאהבה של הנפש מצד עצמה.

- ו. ומה שלעתיד דווקא הלויים יהיו כהנים הוא כי העבודה לעתיד לבוא תהיה לתחזק את גילוי אור אין סוף שיהיה לעתיד לבוא על ידי המעשה הוא העיקר, כנ"ל (אות ג'), וגם להוסיף בזה, לכן ההמשכה שמבחינת הכהנים תהיה על ידי הלויים שהם בבחינת העלאה מלמטה למעלה, החל ממעשה המצוות, עד לגילוי התשוקה העצמית של הנשמה לעלות עוד באהבה כרשפי אש, ואז, על ידי שהמעשה הוא העיקר שהיא העבודה ש-בבחינת שוב לבד, עבודת "הכהנים הלויים" תאפשר את המשך הגילוי וגם הוספה להיות המשכות חדשות ונעלות יותר.
- ז. אבל הכהנים של עכשיו עיקר עבודתם להמשיך המשכות שהינם בבחינת נתינת כח לעבודה, בחינת כהן איש החסד ובחינת כסף, לכן לעתיד לבוא שהעבודה תהיה בבחינת זהב, כפי שמבואר בפרק זה, הכהנים של עכשיו לא יהיו כהנים, וצאצאי הכהנים של עכשיו יהיו כהנים רק על ידי שיוולד בגוף של כהן נשמה מן הלויים של עכשיו.
- ח. עוד יש לומר שאדמו"ר הזקן הוסיף את התיבות שהלויים של עכשיו יהיו כהנים לעתיד כדי לרמוז שהאהבה כרשפי אש של עצם הנפש שייכת לכל אחד ואחד שמקבל על עצמו להיות מ-הלויים של עכשיו, וכדברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה: 'ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים, הרי דוד עליו השלום אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי'.
- ט. עוד יש לבאר שעבודה זו שייכת לכל אחד כיון שנכתב בספר התניא, ספר של בינונים, ו-מדת הבינוני היא מדת כל אדם (ריש פרק י"ד). וכך מובן ממה שכתוב בפרק ט' (סוף דף י"ד ע"א): שיעלה ויבא ויגיע למדרגת אהבה רבה וחיבה יתרה ממדרגת אהבה עזה כרשפי אש והיא הנקראת בכתוב אהבה בתענוגים להתענג על ה' מעין עולם הבא והענג הוא במוח החכמה ושכל המתענג בהשכלת ה' וידיעתו כפי השגת שכלו וחכמתו, ע"כ. כפי השגת שכלו וחכמתו דייקא.
- י. אמנם מבואר באגרת התשובה (בפרק י') גודל מעלת בחינה זו: תשובה עילאה זו באתדבקותא דוחא ברוחא על ידי תורה וגמ"ח היא בבחינת המשכה

מלמעלה למטה, שזו בחינת שוב לבד שבסוף פרק זה, אבל גם מבואר שם ש-אדם התחתון צריך לילך ממדרגה למדרגה ממוטה למעלה, ואכן, בדיוק בדרך זו, אדמו"ר הזקן מדריך ומוביל את האדם מפרק לפרק של ספר התניא, מן הקל אל הכבד, מלמטה למעלה בעבודת ה' עד לבחינה גבוהה מאד של פרק זה והפרקים שלאחריו [ומפורש בסוף פרק ל"א: ולהיות בחינת תשובה זו ביתר שאת וביתר עז... כי אם ירידה זו צורך היא עליה... [וכמו שיתבאר לקמן ענין העלאה זו באריכות איך שהיא תכלית בריאת העולם], ע"כ] [עיי' עוד באגרת התשובה כמה וכמה פרטים המקבילים לספר התניא].

גם מבואר בפרק ח' באגרת התשובה (גם המוסגר שם בסוף הפרק): והנה בחינת יחוד זה ותשובה זו היא בחינת תשובה עילאה שלאחר תשובה תתאה... דיתעסק באורייתא בדחילו ורחימו דקוב"ה וכו' דאיהו בן י"ה בינה וכו' (ומעלת בעלי תשובה על צדיקים גמורים בזה היא... דאינון משכי עליהו ברעותא דלבא יתיר ובחילא סגי לאתקרבא למלכא וכו'), הרי שגם האהבה והיראה של הצדיקים נמצאת אצל בעלי תשובה אך ביתר שאת ויתר עז, וממילא גם בתחילת עבודת התשובה כל אחד ואחד קיימת בו אהבה גדולה זו (לפחות בכח ובויעיר אנפיו); ויש לבאר שגם זה נכלל במה שכתוב לקמן: כל חד לפום שיעורא דיליה [יש מתפעל כו' ויש מתפעל כו'].

ועבודת הלויים היתה להרים קול רינה ותודה בשירה זמרה בניגון ונעימה בבחינת רצוא ושוב שהיא בחינת אהבה עזה זו כשלהבת היוצא מן הבוק כדאיתא בגמרא [פרק ב' דחגיגה] -

א. ישנם כמה חלקים במשפט זה: א. להרים קול רינה ותודה ב. בשירה זמרה ג. בניגון ונעימה ד. בבחינת רצוא ושוב. ונראה לבאר שהם ג' חלוקות שהכלל שלהם הוא: בבחינת רצוא ושוב, דהיינו שכל אחת מתחלקת לרצוא ושוב. ב. ג' חלוקות אלו הינם כנגד ג' דרגות ופעולות של האהבה כרשפי אש, כנ"ל. ג. להרים קול רינה ותודה - בתהלים (פרק מ"ב, פסוק ה') הפסוק "בקול רינה ותודה" בא בהמשך לנאמר שם (פסוק ג') "צמאה נפשי לאלקים" (פסוק זה אינו מוזכר בתניא בפרק נ' רק בפרק ג'). ויש לבאר שזהו כנגד האהבה כרשפי אש שמכלה את הדברים הלא רצוים שבבחינת ממלא כל עלמין.

וזהו גם מה שכתוב (משלי י"א, י') "ובאבוד רשעים דינה" (כנ"ל שהאהבה כרשפי אש מבטלת את תענוגי העולם הזה באתכפיא ואתהפכא ותשובה), וזהו ותודה - על ההצלה.

ד. רינה הוא האש והרצוא של הבחינה שמכלה את הרשעים ותודה היא בחינת השוב של אהבה זו, ששמח ומודה למה שניתן ונמשך לו.

ה. או יש לבאר גם (ועיקר) שביטול הרע שנפעל כתוצאה מפעולת האהבה כרשפי אש העצמית הינו בכלל השוב שלה, כי מצד הרצוא של האהבה כרשפי אש העצמית אין העולם קיים כלל כי כולא קמיה כלא חשיב. לכן רינה - "ובאבוד רשעים דינה" - הוא השוב, ומאידך ותודה הוא הרצוא, כי הודיה והודאה מבטאים רגש של ביטול והתכללות.

ו. [הפירוש הראשון מתאר את הדברים כפי מה שמתגלה במציאות של העולם והפירוש השני מתאר את המשמעות העצמית של הדברים, לכן הם פירושים הפוכים (עוד יש להעיר שלפי הפירוש השני בביאור הרצוא והשוב של הבחינה הנמוכה של האהבה כרשפי אש העצמית השוב קודם לרצוא, כי עדיין אינו ניכר בה רק פעולתה, אבל לגבי הבחינות הגבוהות יותר הרצוא קודם)].

ז. להרים קול - בתחילת פרק מ"ה אדמו"ר הזקן כותב: לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים ובהמשך הפרק: וישא את קולו למעלה למקור הרחמים העליונים (וכן בפרק מ"ד: להיות רגיל על לשונו וקולו לעורר כוונת לבו ומוחו, ומשמע ש-'לשון' קרוב ללב יותר ו-'קול' קרוב למוח) ולפי זה להרים קול מתייחס בעיקר למחשבה, בהתאם לעיקר הכוונה בפרק זה שהאהבה כרשפי אש היא אהבה עצמית של הנפש האלקית שמקום משכנה במוחין (פרק ט'), והיא המניעה את האהבה כרשפי אש הגלויה שמבטלת ומכלה את הרע.

ח. בשירה זמרה בניגון ונעימה - במדרש (במדבר רבה פרשה טו, יא) שירה קשורה לכינור של עשר נימין שלעתיד לבוא כמו שנאמר (תהלים קמד, ט) "אלקים שיר חדש אשירה לך בנבל עשור אזמרה לך". ו-ניגון קשור לכינור בן שמונה נימין של ימות המשיח (שם) כמו שנאמר (תהלים ו, א): "למנצח בניגונות על השמינית".

ט. ובגמרא מגילה (דף ל"ב ע"א): ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן כל הקורא בלי נעימה ושונה בלא זמרה כו', מייחס את ה-זמרה ל-שונה (בלא זמרה), בחינת 'כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא' (מגילה

דף כ"ח ע"ב. סוף מסכת נדה) - משנה והלכה. כמו כן מייחס רבי יוחנן את ה-נעימה לקורא (בלא זמרה) - תורה שבכתב.

י. בשירה וזמרה - לפי הנ"ל שניהם קשורים לעולם התחיה, שירה - כינור של עשר נימין, ו-זמרה - שונה הלכות שמובטח לו שהוא בן עולם הבא (הבחינה השלישית של האהבה כרשפי אש).

יא. ויש לבאר ש-שירה הוא בחינת רצוא - התעלות מהפנימי למקיף, ששיר הוא לשון עיגול (אצעה סביב צוארו וטבעת - ר"ע מברטנורה שבת פרק ה' משנה א'), שעולה מהפנימי למקיף. ו-זמרה הוא כמו "לזמר עריצים" (ישעיה כה, ה), הוא בחינת שוב (כנ"ל אות ה').

יב. בניגון ונעימה - לפי הנ"ל שניהם קשורים לימות המשיח, ניגון - כינור בן שמונה נימין של ימות המשיח, ו-נעימה - מקרא, ומבואר במשנה (ערכין פרק ב' משנה ו') ש-נעימה היא השירה בפה של קטן, בדומה ללימוד מקרא לבן חמש למקרא (אבות פרק ה, משנה כא). ועל הפסוק: "אל תגעו במשיח" (דברי הימים א טז, כב) הגמרא מבארת: אלא תינוקות של בית רבן (שבת דף ק"ט ע"ב). שרגילים למשחן בשמן), שתורתם ללא חטא (שם בגמרא), ונרמז ענין המשיח. הרי ש-ניגון ונעימה קשורים למשיח (הבחינה השניה של האהבה כרשפי אש).

יג. ניגון ונעימה - יש לבאר ש-ניגון הוא הרצוא - כיון שיש בניגון פעולה וכל פעולה היא ברצון ושייכת לשאיפה ורצוא, ו-נעימה השוב - כיון שיש בה המשכה של תענוג.

יד. ולפי הנ"ל (אות י"א) שירה וזמרה קשורים לבחינה העליונה יותר של האהבה כרשפי אש ו-ניגון ונעימה קשורים לבחינה האמצעית. ובכל זאת מסיים ב-ניגון ונעימה למרות שלפי הנ"ל שירה וזמרה במקום גבוה יותר, כיון ש-זמרה רומזת לביטול הרע, אבל ב-ניגון ונעימה גם הרצוא וגם השוב הינם בדרך החיוב והטוב.

טו. ויש לבאר שמה שבבחינה העליונה יותר יש זמרה וביטול הרע הוא בבחינת אלמלא הקב"ה עוזרה אינו יכול לו (פרק י"ג).

טז. עוד יש לבאר (ועיקר) ש-שירה וזמרה רומזים ל-שירת הים, סיום יציאת מצרים (המבוארת לעיל פרק מ"ז), "אשירה לה'... עזי וזמרת י-ה", ואמרו חז"ל: "אז ישיר משה" - מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה (רש"י), ש-יציאת מצרים הינה עליה מבחינת ממלא כל עלמין לבחינת סובב כל עלמין (כמבואר לעיל פרקים מ"ו-מ"ט), וכשנמצא בבחינת סובב כל עלמין, שורש

עצם הנפש האלקית, השירה והזמרה. מיועדים לעליה נוספת מבחינת סובב כל עלמין לבחינת כולא קמיה כלא חשיב (המבוארת בפרק זה), ושייכת לעתיד לבוא ולעולם הבא ולתחיית המתים.

יז. ולפי זה ניגון ונעימה הם הבחינה הגבוה יותר של האהבה כרשפי אש. ומה שבכל זאת נרמז עולם הבא גם ב-שירה וזמרה (כנ"ל אות י') ולפי פירוש זה שירה וזמרה קשורים יותר לסובב כל עלמין (שיר - עיגול, מקיף, סובב. זמרה - לזמר עריצים שיש להם מציאות לפי ערך ומבטלים אותם) הוא בהתאם למבואר באגרת התשובה פרק י': אשר קדשנו במצותינו כמו הרי את מקודשת לי היא בחינת קדש העליון לשון פרישות והבדלה שאינו יכול להתלבש תוך עלמין משום דכולא קמיה כלא חשיב אלא בבחינת סובב כל עלמין הוא רצון העליון ב"ה וכו' כמו שמבואר בלקוטי אמרים פרק מ"ו, ע"כ. הרי שבחינת כולא קמיה מתלבשת בבחינת סובב כל עלמין, ולכן יש גם לסובב כל עלמין תכונות של עולם התחיה, עולם הבא.

יח. כאמור ניגון ונעימה רומזים לבחינה העליונה של האהבה כרשפי אש, וזהו ש-ניגון ונעימה הינם רק באופן של חיוב וטוב - עולמך תראה בחיך - לרמז גם על האהבה בתענוגים הקרובה מאד לבחינה הגבוה של האהבה כרשפי אש (ראה לעיל פרק מ"ו: אהבה רבה בתענוגים או כרשפי אש כמדת הצדיקים שנודרך חומרם. וראה במאמרים הקצרים של אדמו"ר הזקן עמוד תלה).

יט. ברצוא ושוב - השוב כאן הוא בחינה גבוה מאד על דרך גילוי השכינה בבית המקדש, לכן מדגיש ש-עבודת הלויים היתה, היתה דווקא [ומתייחס בעיקר לבחינה האחרונה הגבוה של האהבה כרשפי אש], ואינה שייכת כל כך ל-לויים של עכשיו, אם לא כדלקמן פרק נ"ג בביאור מה ש-אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד.

כ. כשלהבת היוצאת מן הבזק - ברש"י (שם): כריצה ושיבה של להב היוצא מפי הבזק.

ואי אפשר לבאר ענין זה היטב במכתב רק כל איש נלבב ונבון המשכיל על דבר ומעמיק לקשר דעתו ותבונתו בה' ימצא טוב ואור הגנוז בנפשו המשכלת -

א. כל איש נלבב - מידות שבלב. ונבון - בינה. המשכיל - חכמה (פרק ג'). ומעמיק לקשר דעתו ותבונתו בה' - שהדעת מלווה כל בחינה של שכל כדי

לעורר סוג שונה של אהבה כמבואר לעיל, שיש דעת המחברת את המידות לשכל ויש דעת המחברת חכמה ובינה (בפרק מ"ד) ויש דעת המחברת את השכל אל למעלה מן השכל (בפרקים מ"ו-מ"ט).

ב. **ימצא טוב ואור הגנוז בנפשו המשכלת** - לעיל, פרק מ"ה, ביאר אדמו"ר הזקן שאור הגנוז הוא הסובב כל עלמין, דהיינו מקור ושורש מהות הנפש האלקית בטיהרא עילאה (כנ"ל), ועל אור זה נאמר "וירא אלקים כי טוב". הרי מפורש שמציאת האור הגנוז של מהות הנפש האלקית היא זאת המעוררת את האהבה כרשפי אש שמדברים עליה בפרק זה, כמבואר לעיל שהאהבה כרשפי אש כאן היא תכונה עצמית של הנפש האלקית.

ג. **בנפשו המשכלת** - לעיל, פרק ג', אדמו"ר הזקן מדבר על המבנה של הנפש האלקית ומבאר ש-כל בחינה ומדרגה משלש אלו נפש רוח ונשמה כלולה מעשר ו-ש-השכל של הנפש המשכלת שהוא המשכיל כל דבר נקרא בשם חכמה וכו', הרי שנפש המשכלת הוא כינוי ל(נפש או רוח או נשמה של ה)נפש האלקית.

ד. **ימצא אור וטוב הגנוז בנפשו המשכלת** - אדמו"ר הזקן מגדיר כאן מהי מודעות עצמית על פי תורה, דהיינו לא רק מודעות למצבים חיצוניים, תפקודיים ורגשיים, אלא מודעות ל-נפשו המשכלת. ויש לבאר ש-משכלת הוא לשון מפעיל, כלומר מעורר את השכל ואת החשיבה, דהיינו שאפילו מודעות שכלית ומחשבתית [קוגניטיבית] אינה עדיין מודעות מספיקה לטוב הגנוז שבנפשו, ורק על ידי ההתבוננות בתהליכים הרגשיים והשכליים שהוא עובר, האדם יכול לגלות ששורש תופעות אלו בו הינם נפשו המשכלת, ועל ידי שלומד להכיר אותה (ואת הלהט ולהב כרשפי אש שלה), הוא מגלה את הטוב האלקי הפנימי הטמון בו, שהוא מבחינת הטוב הגנוז לצדיקים לעתיד לבא, ובבחינת אהבה רבה בתענוגים.

ה. ויש עוד בחינה של מודעות עצמית והיא ששורש הנפש האלקית בסובב כל עלמין (שהוא עולם האצילות וחכמה עילאה שבה אור אין סוף ברוך הוא מתייחד, כנ"ל פרק ל"ה בהגהה), מובן שחלק ממהות הנפש האלקית היא הבחירה, שמההתבוננות במקור ושורש האפשרות שלו לרצות ולממש בחירתו, האדם מגלה ששורש נפשו האלקית בסובב כל עלמין, שהוא בבחינת מקיף ורצון העליון, והוא משתקף במהות נפשו. וגם זה חלק עיקרי במודעות העצמית על פי תורה וחסידות (ותכונה של האור והטוב הגנוז),

שמצד מקורה ומהותה יש לנפש האלקית בחירה גם כשהיא מתלבשת בגוף האדם.

כל חד לפום שיעורא דיליה [יש מתפעל כו' ויש מתפעל כו'] -

א. מובן בזה שהתבוננות שעסוקים בה כאן שייכת לכל אחד (לא רק לצדיקים, כנ"ל שהיא שייכת גם לבינונים ולבעלי תשובה) כי כל אחד מסוגל במידת מה לחשוב על עצמו ועל התהליכים הפנימיים שהוא עובר ועל ידי כך להתחבר ל-אור וטוב הגנוז שבעומק פנימיות עצם נפשו.

ב. וכל שכן שיש דרגות שונות בענין זה אצל בעלי תשובה כמבואר לעיל [הרי ביאור לנאמר כל חד לפום שיעורא דיליה, שמובנו חילוק כמותי].

ג. וכיון שיש באהבה זו דלגות שונות מובן שמי שגילה את האהבה העצמית של נפשו האלקית ברמה גבוהה ועצמית, הרי הוא במצב של 'עולמך תראה בחיך', מעין מה שהצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (לאסתכלא ביקרה דמלכא).

ד. עוד יש לומר שכיון שעל ידי ההתבוננות בפעולת הנפש האלקית מחוצה לה (ברגש ושכל) ניתן ללמוד על מהות הנפש האלקית עצמה, בהתבוננות בדרך של הפשטה ובדרך השלילה (כנ"ל), לכן מובן שכמו שיש חילוקים בהתפעלות החיצונית בין אדם לאדם כך יש הבדלים בין נפש אחת לשניה, וזכאופן ההתפעלות וזכאופן ההתחברות ל-אור וטוב הגנוז שבנפשו [הרי ביאור לנאמר יש מתפעל כו' ויש מתפעל כו', שמובנו חילוק מהותי].

ה. ובהתאם לכך אי אפשר לבאר ענין זה היטב במכתב.

אחרי קדימת יראת חטא להיות סור מרע בתכלית שלא להיות עונותיכם מבדילים כו' ח"ו -

א. המעלה של יראת חטא מבוארת בפרק מ' שבשביל לעלות למעלה האדם זקוק לכניפיים, אהבה ויראה, ובאהבה לבד אין הוא יכול לעלות (ואינה עבודה (פרק מ"א, ויש לעיין אם האהבה המסותרת מאפשרת לעלות בלי יראה

תתאה של פרק מ"א, כיון שהיא כוללת גם כן יראה, כמבואר בפרק י"ט.
ומתחילת פרק מ"א מובן שלא, עיי"ש).

ב. ועוד מעלה ב-יראת חטא שבה מתגלה מעלת הבחירה של האדם (ששורשה מסובב כל עלמין, כנ"ל), שזו המעלה ש-הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', כי באהבה המסותרת אינו ניכר ענין הבחירה, ואדרבה, הרי היא אצל היהודי כדבר טבעי, עד למסירת נפש שאינו יכול אחרת, כנ"ל פרק י"ח וי"ט, ולכן דווקא בה, כשמעלת הטוב בהעלם, ניכרת הבחירה האמתית של האדם.

ג. ויש לעיין מהי הבחירה של הצדיק שאצלו ההמשכה האלקית מאירה בגילוי, כדברי איוב (מובא בפרק א') בראת צדיקים בראת רשעים [ונראה שהבחירה שלו היא בין האהבה כרשפי אש העצמית שהיא בבחינת רצוא בלבד, לבין השוב המדובר עליו בהמשך].

ד. עוד יש לבאר שגם בקשר שבין משפיע למושפע (ובכלל זה הורים וילדים, מחנכים ותלמידים) יש ההכרח להקדים יראת חטא אצל המושפע כדי להצליח בהשפעה ('מלמעלה'), אך כיון שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, מוטל על המשפיע לפעול מהמקום שבו כבר מתגלה יראת שמים אצל המושפע, והרי ישראל מלאים מצות כרימון, שהמעשים הטובים בפועל ממש שהמושפע עושה הם הכלים שבאמצעותם ניתן להמשיך את ההשפעה למושפע (בדומה לגילוי שבקדש הקדשים הפרטי של האדם המבואר בפרק נ"ג שאין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, כלומר ששם הוא מתגלה), שמצד המעשים טובים ביראת חטא של המושפע (ומדת המודעות שלו לכך) יכול המשפיע להמשיך לו גילוי (קצת) יותר נעלה (לפי ערך מדת הכלי הקבלה שבו) כדי לאפשר לו להתקדם ולהתעלות יותר.

ה. עונותיכם מבדילים - העונות הם נגד רצון ה' ולכן הם מסתירות על בחינת סובב כל עלמין שהוא הרצון (מקיף וסובב) של הקב"ה [והם המביאות את האדם לחשוב עצמו כפשוטו ועזב ה' את הארץ]. וכמו כן העונות מסתירות על עצם הנפש האלקית כיון שגם היא שורשה ומקורה משם.

ו. ענין זה מבואר גם בסוף פרק י"ז ובאגרת התשובה פרק ח'.

והנה סדר העבודה בעסק התורה והמצות הנמשכת מבחינת אהבה עזה זו היא בבחינת שוב לבד -

- א. שוב הוא שליחות בלשון ובשפה של ספר התניא.
- ב. עד שהאדם מגיע לאהבה כרשפי אש עצמית, קיום המצות שלו הוא גם עבור עצמו, כדי לצאת מגלות הגוף המסתיר על הנפש, כי המצות הינם אמצעי כדי להתגבר על ההעלם של העולם ועל ההעלם של הגוף, וכדי לגלות את הנפש המתלבשת בגוף ולהוציאה מגלותה (כנ"ל פרק ל"א).
- ג. אבל אחרי שהאדם כבר גילה את הנפש האלקית, את האהבה העצמית שלה ואת הקשר העצמי של נפשו האלקית עם הקב"ה הוא אינו זקוק עוד במצוות כדי לגלות את הקשר הזה.
- ד. וזהו שהמצוות אצלו רק בבחינת שוב, לצורך המשכה למטה, ולא לצורך התעלות עצמית.

כמו שכתוב בספר יצירה ואם רץ לבך שוב לאחד -

לאחד, היינו להיות דירה בתחתונים לאחדותו יתברך בבחינת גילוי על ידי תורת חיים, כמו שכותב בהמשך.

פירוש ואם רץ לבך היא תשוקת הנפש שבחלל הימני כשמתגברת ומתלהבת ומתלהטת במאד מאד עד כלות הנפש ממש להשתפך אל חיק אביה חיי החיים ברוך הוא ולצאת ממאסרה בגוף הגופני וגשמי לדבקה בו יתברך אזי ישיב אל לבו מאמר רז"ל כי על כרחך אתה חי בגוף הזה להחיותו -

- א. תשוקת הנפש שבלב שבחלל הימני... לצאת ממאסרה בגוף הגופני וגשמי - הרי כאן סימן לאתר מקום החלל הימני בתוך עצמו, שהוא המקום שבלבו שבו מעיק הקשר שיש לנפש עם ה-גוף הגופני והגשמי.
- ב. ויש לבאר משמעות הביטוי בגוף הגופני.

כדי להמשיך חיים עליונים מחיי החיים ברוך הוא למטה -

- א. בפרק מ"ד, בענין האהבה של 'חיינו' ו-'אבינו' [שהינם אהבות ששייכות לדעת המחברת חכמה ובינה (כמבואר שם)], מבואר שצריך להעמיק מחשבתו - זו בחינת דעת, בחיי החיים אין סוף ברוך הוא כי הוא אבינו ממש האמיתי - זו בחינת אבא, חכמה, ומקור חיינו - זו בחינת אמא, בינה.
- ב. הרי ש-חיים עליונים היא בינה, ובינה מקוננת בעולם הבריאה. וגם לקמן פרק נ"ג מבואר שבקדש הקדשים של בית המקדש הראשון היו *לוחות הברית* וגילוי השכינה ש-נתלבשה במלכות דאצילות ודבריא לבדן, בדומה למבואר כאן שממשיכים את ה-חיים העליונים למטה על ידי *תורת חיים* להיות דירה בתחתונים לאחדותו יתברך בבחינת גילוי [וראה עוד ביאור הבא].

על ידי תורת חיים להיות דירה בתחתונים לאחדותו יתברך בבחינת גילוי כמוש"ל -

- א. פיענוח הראשי תיבות: כמו שנתבאר לעיל - פרק ל"ו (רשימות) שזהו תכלית הכוונת של עבודת האדם לעשות את העולם לדירה לו יתברך (שיעורים בספר התניא), ומבואר גם שם שהתכלית הוא: אור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש ... וגם כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה כדכתיב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו הראת ממש בראיה חושיית.
- ב. ואולי יש לבאר שהפיענוח הוא: 'כמו שיתבאר לקמן', והכוונה לפרקים נ"א-נ"ג, שבמדה מסויימת הם המשך של פרק ל"ו כיון שמדבר על השראת השכינה בקדש הקדשים, מקום הלוחות בבית ראשון, והלוחות הינם המשך מה ש-היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה.

וכמו שכתוב בזהר הקדוש למהוי אחד באחד פירוש שהיחוד הנעלם יהיה בבחינת עלמא דאתגליא וזהו שאומרים לכה דודי וכו' -

- א. דהיינו שבהמשך לעבודת ה-שוב שהיא לעשות דירה בתחתונים לאחדותו יתברך על ידי תורת חיים נמשך גילוי יחודו של הקב"ה למטה.

- ב. וזהו שאומרים לכה דודי - 'לקראת כלה', דהיינו: שלקראת 'כלה' - כלות הנפש שבאהבה זו, יהיה 'לכה דודי' - הליכה והמשכה מ-'דודי' להמשיך אלקות למטה (שיעורים בספר התניא). אלא שלפי זה חייבים לבאר שהתיבות וזהו שאומרים אינם מתיחסות לנאמר לפני כן (למהוי אחד באחד) - עבודת השוב של האדם בקיום המצות לשם יחוד קוב"ה, אלא מתייחסות אלפני פניו - הרצוא שבנפש האדם.

- ג. ויש לומר שכיון שבכל המשכה ופעולה יש חלוקה בין המחשבה והדבור מחד לבין המעשה מאידך, כמבואר לעיל (פרק י"ג) לגבי בינוני המתפלל כל היום, ו(בסוף פרק מ"א) לגבי כוונתו במסירת נפשו לה' על ידי התורה והתפלה... רק כדי לעשות נחת רוח לפניו יתברך, לכן גם כאן רומז שיש בחינת שוב בלבד כבר באמירה לבדה (וזהו שאומרים), כיון שהאמירה של התפלה הינה גם רצוא (מסירת נפשו לה' על ידי... התפלה) וגם מצוה (שוב) לכן קל יותר להגיע ל-שוב בלבד הנעלה שמדברים אליו כאן בתפלה יותר מאשר במעשה, וגם הגילוי הקשור ל-שוב בלבד של התפלה מתגלה קודם ל-שוב בלבד שבמעשה. וזו האמירה שאומרים לכה דודי, שבתפלה ובקשה בדיבור מבקשים שתהיה המשכה וגילוי מלמעלה למטה אחרי הרצוא של הכלה כמו שמתבטא ב-שוב בלבד של התפלה.

ובזה יובן מאמר רז"ל על כרחך אתה חי ועל כרחך וכו' ואלא איך יהיה רצונו וכמו שנתבאר במקום אחר באריכות על משנה זו -

אבות פרק ד' משנה כ"ב. ואינו ברור כל כך איפה נתבאר באריכות.

על כרחך אתה חי בעזרת חיי החיים ברוך הוא -

- א. יש להבין מפני מה חוזר על הענין למרות שכבר ביאר לפני כן: על כרחך אתה חי בגוף הזה להחיותו כדי להמשיך חיים עליונים מחיי החיים ברוך הוא למטה, ומדוע חוזר על הענין עוד הפעם.
- ב. אלא שכאן, בסוף הפרק, מקדים לשאול: ואלא איך יהיה רצונו, ומשמע שבא לבאר גם את המשך המשנה, 'על כרחך אתה מת'.

- ג. לכן יש לפרש שהביאור הוא שה- 'על כרחך' של 'אתה חי' הוא אותו 'על כרחך' כמו זה של 'אתה מת', שכמו שיציאת הנשמה מן הגוף באה באילוץ (לקוטי שיחות חלק ד' פרק אבות פרק ד' אות ז'), כך גם החיים באים באילוץ. ומובן, אם כן, שאדמו"ר הזקן מדבר כאן במי שנמצא במדרגה גבוה מאוד של האהבה כרשפי אש עצמית (שלא כמו בענין לכה דודי שמדבר בבחינה נמוכה הקשורה רק לדיבור, כנ"ל), שאהבתו העצמית כה גדולה עד שאינו עוד מציאות נפרדת כלל, אפילו כזו שבחזרת להמשיך חיים עליונים מחיי החיים ברוך למטה, והרי הוא רק במצב של 'עולמך תראה בחיך', בלי בחינת "היום לעשותם", רק באופן של 'ומחר לקבל שכרם', דהיינו בלי בחירה (כל כך). וזהו על כרחך אתה חי בעזרת חיי החיים ברוך הוא - שכל מציאותו בעולם הגשמי כדי להמשיך חיים עליונים מחיי החיים ברוך הוא למטה אינו עוד בבחירתו (כל כך), אלא רק בעזרת חיי החיים ברוך הוא.
- ד. עוד יש להוסיף שכיון שאינו חי למטה מרצונו אלא 'בעל כרחך אתה חי', אנוס על פי הדיבור, לכן האחריות על חייו מוטלת כביכול על הקב"ה ומגיע לו עזרה מלמעלה, וזהו על כרחך אתה חי בעזרת חיי החיים ברוך הוא.
- ה. עוד יש לבאר שכמו שהשוב נהיה אצלו בעל כרחו, ש-על כרחך אתה חי בעזרת חיי החיים ברוך הוא, כך הרצוא הוא בעל כרחו. שכיון שזהו טבע חקוק בנשמתו שיעלה ויפרד מהפתילה באהבה כרשפי אש עצמית, לכן אין לו (כל כך) בחירה בזה. וזהו 'על כרחך את מת', שהרצוא העצמי שבנפשו אינו בבחירה אלא אנוס על פי הדבור וטבע הנפש האלקית. הרי שגם הרצוא וגם השוב מונעים על ידו יתברך בעל כרחו.
- ו. אך למרות שבשתי התנועות הרי הוא אנוס על פי הדבור, בכל זאת, כיון שנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך בתחתונים, השוב - מה ש- 'על כרחך אתה חי' - חזק יותר מהרצוא - מה ש- 'על כרחך אתה כו' - וזה עוד ביאור כמה שכתוב אתה חי בעזרת חיי החיים ברוך הוא, שיש עדיפות בשוב על הרצוא [וזהו בעזרת חיי החיים, עזרה בלבד, ולכן גם אצל צדיק שהוא אנוס על פי הדבור בשתי התנועות של רצוא ושוב, כנ"ל, עדיין קיימת בחירה].

~ ~ ~

לזכות

החתן התמים

שניאור זלמן אליהו מני שיחי

והכלה **קיילא רבקה תחי**

ניאזוב

ולזכות הוריהם

יצחק ותמר שיחיו

ניאזוב

ולזכות הוריהם

הרב **רפאל וצביה שיחיו**
שוואב

הרב **יצחק ותמר שיחיו**
ניאזוב

זקניהם

לזכות
הרב **אליעזר ורחל שיחיו**
שווב

לזכות
הרב **שלמה ארייה ומזל שיחיו**
ניאזוב

לזכות
הרב **נסים ותמר שיחיו**
טולידאנו

לע"נ
הרב **אוריאל ונקדם ע"ה**
ארבוב